

ՀՏԴ 378.14

Մանկավարժություն

ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՐԺԵՔՆԵՐՆ ԱՐՑԱԽՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Էյլադա ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Բանալի բառեր - Ազգային մշակույթ, համամարդկային, ազգային ոգի, ժողովրդական բանահյուսություն, մարդասիրություն, ազգային ավանդույթ, հոգու առաքինություն, հոգևոր արժեք, ազգային ապրելակերպ, ստեղծագործական կարողություններ, աշխարհայացք:

Ключевые слова - Национальная культура, общечеловеческий, национальный дух, национальный фольклор, филантропия, национальная традиция, душа добродетели, духовная ценность, национальный образ жизни, творческие способности, мировоззрение.

Keywords - National culture, universal human, national spirit, national folklore, philanthropy, national tradition, the soul of virtue, spiritual value, national lifestyle, creative abilities, world view.

Э. Багдасарян

ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ В АРЦАХСКОМ НАРОДНОМ ФОЛЬКЛОРЕ

В статье хоть и очень сжато, но освещаются некоторые вопросы национального воспитания проявляющиеся в жанрах арцахского фольклора. Цель статьи-показать, что арцахский фольклор имеет не только национальное, но и общечеловеческое значение, в котором особое место занимают идеи арцахского фольклора народной педагогики, приемлемые также для научной педагогики. Общечеловеческие ценности присваиваются в притяжении всей жизни . Это очень важно, сочетание национальных и общечеловеческих ценностей . Значит национальное воспитание включает в себе общечеловеческие ценности.

E. Baghdasaryan

HUMAN VALUES IN ARTSAKH NATIONAL FOLKLORE

The article is devoted to some problems of national upbringing in the form of folklore. The aim of the scientific article is to show that Artsakh folklore has not only national but also human implication; ideas of national pedagogics have a special role and are applied in scientific pedagogics as well. Human values are assimilated during the whole life. Universal human and national values should be combined. Thus national upbringing should include universal human values as well.

Սույն ամսագրային հոդվածում համառոտակի քննության է առնված ազգային և համամարդկային արժեքները արցախյան ժողովրդական բանահյուսության տարրեր ժանրերում: Հոդվածի նպատակն է ցույց տալ, որ Արցախի ժողովրդական բանահյուսությունն ունի ոչ միայն ազգային, այլ նաև համամարդկային նշանակություն, որտեղ առանձնահատուկ տեղ են զբաղեցնում ժողովրդական մանկավարժության գաղափարները, որն ընդունելի են նաև գիտական մանկավարժության համար: Համամարդկային արժեքները յուրացվում են ողջ կյանքի ընթացքում: Շատ կարևոր է ազգային և համամարդկային արժեքների մեկտեղումը: Ուրեմն ազգային դաստիարակությունն իր մեջ պետք է ներառի նաև համամարդկային արժեքներ:

Հայոց պետականության ամրապնդման նպատակով անհրաժեշտ է դպրոցի կրթության և դաստիարակության բովանդակությունը հագեցնել ազգային մշակույթի արժեքներով՝ միաժամանակ ընդգծելով համամարդկայինը: Ամեն մի սերունդ մի օղակ է անցյալի և ապագայի միջև և ապահովում է ինչպես տվյալ համակարգին բնորոշ արժեքների հաջորդականությունը, այնպես էլ փոփոխումը:

Սովորողների դաստիարակության համար կարևոր է ազգային մշակութային արժեքները ճանաչելու, վերաիմաստավորելու, երեխաներին ազգային ոգով դաստիարակելու անհրաժեշտությունը: Այսօր շատ կարևոր է ապահովել նոր սերնդի դաստիարակությունը՝ ձևավորված ազգային հոգեբանությամբ, ազգային չափանիշներով ու ըմբռնումներով, առանձնահատկություններով: Ազգային արվեստի, կենցաղի, խորհրդանիշների, հայրենի բնաշխարհի յուրահատկությունների, ժողովրդական բանահյուսության հետ ծանոթությունը, հաղորդակցումը դա նպաստում է սովորողների

ազգային բարոյական հիմքերի ձևավորմանը, որը միշտ էլ եղել է մանկավարժական գիտության հիմնական հիմնահարցերից մեկը:

Մարդասիրության ուղին անցնում է բարոյական նորմերի, հայրենասիրության ճանաչողության, պատմության հերոսական դրվագների գնահատման միջով՝ ուղեկից ընտրելով նաև ազգային ավանդույթները: Հայրենասիրության գաղափարը, հայրենիքին նվիրված լինելը հատկապես ամրապնդում է անձի էությունը, ուժ ու կորով ներարկում նրան՝ որպես հոգու առաքինության ամենաառաջնային դրսևորումներից ամենակարևորը: Դա իրականացվում է փոքր տարիքից:

Արդի ժամանակաշրջանում սրվել է հետևյալ հիմնախնդիրը՝ ինչպես մտնել համամարդկային կյանք՝ չկորցնելով մեր մշակույթի հոգևոր արժեքները, չշեղվելով ու չզնալով ազգավերացման ուղիով:

Ազգային և համամարդկային արժեքները յուրացվում են ողջ կյանքի ընթացքում ոչ միայն հատուկ այդ նպատակին ծառայող քարոզչության ու տարաբնույթ գործունեության ընթացքում: Մարդն ընդօրինակում է ազգային սպրեյակերպը, յուրացնում լեզուն, մշակույթը, հոգեբանությունը և բազմաթիվ այլ որակներ՝ աստիճանաբար ձևավորվելով որպես տվյալ ազգի լիարժեք անդամ: Ազգային դաստիարակությունը ձևավորում է հայ մարդուն, սակայն համամարդկային արժեքներն իր մեջ չամփոփած հայր չի կարող լինել իր ազգի լիարժեք անդամ: Հայ դպրոցի, առհասարակ հայերի դաստիարակության կարևորագույն խնդիրն է՝ ապահովել ազգային և համամարդկային մեկտեղումը: Ուրեմն ազգային դաստիարակությունն իր մեջ պետք է ներառի նաև համամարդկային արժեքներ:

Մանկավարժությունը գիտություն է դաստիարակության մասին, անհատին զինում է դարերով կուտակված գիտական իմացությամբ նրա մեջ պատվաստելով ընդունակություններ, հմտություններ, ստեղծագործական կարողություններ, ձևավորում է գիտական, հոգևոր աշխարհայացք, բարոյական, զգացմունքային համոզմունքներ, ըմբռնումներ, հասարակական հաղորդակցման և վարքի դրսևորման համապատասխան իրավիճակներ: Այս թվարկված որակները պատմական զարգացման ընթացքում ենթարկվում են որոշակի ձևափոխումների՝ իրենց վրա կրելով ժամանակի սոցիալ քաղաքական, գիտական առաջընթացի և կյանքի պայմանների կնիքը:¹

Բարձր բարոյական և գեղագիտական արժեքների շտեմարան է արցախյան բանահյուսությունը: Արցախյան ժողովրդի մեծագույն ստեղծագործություններում նկարագրված են արցախյան ժողովրդի հոգեբանական կերտվածքը, աշխարհընկալումը, մարդու և մարդկային հարաբերությունների հումանիստական գաղափարները: Արցախյան ժողովրդի հույզերը, զգացմունքները պատկերավոր լեզվով արտահայտված, հոգու ջերմությամբ ստեղծում են մնայուն արժեքներ ընթերցողների շրջանում: Դրանք արցախյան ժողովրդի գեղարվեստական մտքի փայլուն էջեր են, մտքի վիթխարի թռիչքներ: Արցախի ժողովուրդի հերոսական ոգին միշտ հույսերով և տազնապաներով է նայել ապագային՝ աչքի ընկնելով իր լավատեսությամբ:

Աշխարքըս հաղուղի վազ ա,
Պահիլ միքյ շորերնիտ թագ ա՝
Կյեցիքյ, ման եկիքյ ծըծըղեցիքյ,
Գյանքը կարճ ա, վըռագ ա:

¹ Տես՝ Գևորգյան Ս.Ա. Ազգային կրթության դերն ու նշանակությունը սովորողների հայեցի դաստիարակության գործընթացում, Երևան, 2002, էջ 31:

Արցախյան ժողովրդական բանահյուսության տարբեր ժանրի ստեղծագործություններում նկարագրված են հերոսական եղելություններ, լիարժեք կերպով տրված են ժողովրդի կյանքը, նրա կենցաղը, ավանդույթները, ազգային դիմագծերը, նրա ազատատենչությունը, հայրենասիրությունը, ուղղամտությունը, պարգույնը, դիմացկունությունը, լավատեսությունն ու հավատարմությունն իր հողին:

Պրենը հարայ մադաթ ա,
Ել հինչ կանին, բեդաթ ա,
Լավ տոնը-տրեդ պահիլը
Ղարաբաղում ադաթ ա:

Մարդու գիտակցության բարձր արժեքների համակարգի մեջ են մտնում՝ հայրենասիրությունը, աշխատասիրությունը, մարդասիրությունը և այլն: Բանահյուսության բոլոր ժանրերում տեղ են գտել համամարդկային արժեքների դրսևորման օրինակներ: Առանձին ստեղծագործություններում արտահայտվում են մարդկային հարաբերությունները: Միջանձնային հարաբերություններում արժևորվում է արդարությունը, բարին, մարդասիրությունը, իմաստությունը:

Մարթ կա բախտան փախչում ա,
Մարդ կա հոքին տանջում ա,
Ըսօրն էքուցվա մի քրցիլ
Գյանքը վրռագ փախչում ա:

«Դաստիարակության ժողովրդական ավանդույթները,- գրում է ԿԴ. Ուշինսկին,- գալիս են նրա պատմության խորքերից և գտնվում են նրանից անդին»:¹

Ազգային դաստիարակությունը ելնում է անձնավորության զարգացման և դաստիարակության գործում միջավայրի կարևոր դերի ըմբռնումից: Մարդը կարող է դաստիարակավել միայն իր հարազատ միջավայրում՝ յուրացնելով իր նախնիների փորձն ու ժառանգությունը, ժողովրդական բանահյուսությունը: Բնական է, որ նա այդ միջավայրում կդաստիարակվի տվյալ մշակույթը պաշտպանելու ոգով:

Ազգային դաստիարակությունը չի հակասում համամարդկային դաստիարակության պահանջին, ավելին, ազգային դաստիարակությունը կարող է կրել համամարդկային դաստիարակության իդեալը և լիովին ընդունել համամարդկային արժեքների առաջատար դերը: Ավելին, համամարդկայինը նույնպես ազգային է և կոնկրետ ազգայինի ամենաարժեքավոր տարրերի համալիր է, որով յուրաքանչյուր ազգ գնում է դեպի համամարդկային մշակութային տիրույթ. փորձելով յուրացնել համամարդկայինը՝ միաժամանակ հարստացնում է այն:²

Այսօր վտանգված է սովորողների ազգային գաղափարախոսությունը և նկատվում է նահանջ ազգային որոշ արժեքներից: Անհրաժեշտ է դպրոցի կրթադաստիարակչական համակարգում բովանդակային հագեցվածություն ազգային մշակութային արժեքներով: Ազգապահպան գործում վկայակոչում ենք հայոց մեծերին և արժեքավոր հղումներով կատարում եզրահանգումներ, նշելով, որ գրեթե բոլոր դարաշրջաններում ժողովուրդը ջանացել է իր ստեղծագործական, իմացական արգասիքով ամրապնդելու ազգային ոգին, հպարտությունը մարդասիրությունը, հայրենիքի գաղափարն ու այդ գործին անմնացորդ նվիրվելը: Դպրոցի կարևորագույն նպատակն է նոր սերնդի ներքին, բարձր

¹ Ուշինսկի Կ.Դ., Մանկավարժական ընտիր երկեր, հ.2, Ե., Հայպետհրատ, 1959, էջ 604

² Տես՝ Ղույումյան Գ.Ե., Մանկավարժություն, 2-րդ գիրք, 2005, էջ 111:

համոզվածության կերտումը, ազգային արժեքների, ավանդույթներին, սովորույթների ձեռքբերումն ու պահանումը:

Արցախի ժողովրդի ազգապահպան գործում մեծ է արցախյան ժողովրդական բանահյուսության դերը: Հատկապես այն ժամանակ, երբ ազգային դաստիարակության ոլորտում նկատվում է ազգային արժեքների, մտածելակերպի, բարոյական նորմերի համընդհանուր նահանջ:

Արցախյան բանահյուսությունը ժողովրդի ոչ միայն մշակութային հարստությունն է, այլև նրա հոգևոր գանձարանը, որի արժեքները ըստ արժանվույն գնահատելուց հետո պարտավոր ենք այն խնամքով հանձնել սերունդներին:

Արցախյան բանահյուսությունն աչքի է ընկնում իր խոսքի անկեղծությամբ, անմիջականությամբ, մարդկային նուրբ թախիժով, բայց և լավատեսական ոգով, գեղարվեստական բարձր արժանիքներով և համամարդկային արժեքներով:

Որպես անձնավորություն՝ մարդը ձևավորվում է հասարակական հարաբերությունների որոշակի համակարգում նպատակասլաց ու բազմակողմանի դաստիարակության միջոցով:

Ամբողջ սերնդի աշխարհայացքի ձևավորման ու վարքագծի մշակման, գաղափարական գեղագիտական, հոգևոր-բարոյական դաստիարակության, կամքի կոփման ու զգացմունքների հղկման, հուզաշխարհի ազնվացման, հոգևոր հարստությունների կուտակման անսպառ ակունք է Արցախի ժողովրդական բանահյուսությունը: Այն միաժամանակ նաև ճանաչողական և ներշնչաբի գորեղ աղբյուր է:

Այն, ինչ ստեղծել են մեր նախնիները, հեշտ ճանապարհով ձեռք չի բերվել: Եղել է իսկական անձնավորություն և անշահախնդրություն: Իսկ ստեղծածը պաշտպանելու և կրկնապատկելու համար ներկա սերունդը պետք է սրբորեն պահպանի մեր նախնիների ավանդները: Դրա համար մենք՝ մանկավարժներս, պետք է մեր սաներին դաստիարակենք այնպես, որ նրանք պաշտպանեն ազգային և համամարդկային արժեքները, իրենց ազգը, երկիրը, շրջապատի բնությունն ու կենդանական աշխարհը, ճանաչեն ու գնահատեն գեղեցիկը, ունենան գիտակցական կարգապահություն, թույլերին ու կարիք ունեցողներին օգնելու պատրաստակամություն, լինեն բարձր մակարդակի առաքինություններով օժտված բարոյական անձնավորություն, կելեկտիվի իսկական անդամ և հայրենիքի համար կյանքը զոհելու պատրաստակամությամբ օժտված քաղաքացի:

Արցախյան ժողովրդական բանահյուսության մեջ աչքի են ընկնում մարդասիրության , բարոյականության, հայրենասիրության և այլ առաքինությունների գաղափարները, որոնցով այնքան շռայլորեն օժտված են Արցախի մեծ ու փոքր հայ բնակիչները:

Դաստիարակությունը, ըստ Ուշինսկու, ոչ միայն պետք է զարգացնի մարդու գիտակցությունը, մտածելակերպը և տա նրան տեղեկությունների որոշակի ծավալ, այլև, պետք է բոցավառի լուրջ աշխատելու ծարավ, առանց որի նրա կյանքը չի կարող լինել ոչ պիտանի, ոչ էլ երջանիկ:

Արցախյան ժողովրդական բանահյուսությունը լայն հնարավորություն է տալիս փոքրերին և մեծերին՝ առնչվելու բարու և չարի հետ, մարդու բարոյական ինքնագիտակցության բովանդակության, պարտքի, խղճի, պատասխանատվության, արժանապատվության, մարդու հուզական ապրումների հետ և դրանց ազդեցության ներքո կազմակերպելու իրենց անձնական հասարակական վարքը:

Բանահյուսության մեջ դրական հերոսը բարության մարմնավորումն է: Նա ոչ միայն մեծ մարդասեր է, աշխատում է նվիրվել բարեկամներին ու հայրենակիցներին, այլև մեծահոգի է նույնիսկ իր թշնամիների նկատմամբ: Բարություն սերմանելու ճանապարհին նա դիմում

է զոհողության, միննույն ժամանակ հոգեկան ծանր ապրումներից հետո նա կարողանում է ներել իր թշնամիներին, նույնիսկ կյանք շնորհել նրանց: Դա պատճառաբանվում է նրանով, որ ժողովուրդը մեծահոգի և հոգեկան զգացմունքներով հարուստ է:

Արցախյան բազմաբովանդակ բանահյուսության հեքիաթներում տարբեր երանգներով իրենց դրսևորումն են գտել ամուսնական հարաբերությունները, որոնցում ժողովուրդն անխնա դատապարտել է սրբապղծությունն ու օրինախախտումները և փառաբանել առաքինությունը, հավատարմությունը և օրինապահությունը:

Արցախյան ժողովուրդը, քննադատելով հասարակության մեջ տեղ գտած անբարոյականությունը և փառաբանելով ընտանիքներում հավատարմությունը, սերունդներին դաստիարակում է մարդկային վեհ, առաքինի զգացմունքներով: Ընտանեկան առաքինի հարաբերությունների հավատարմության և անձնագոհ սիրո հարցը միշտ էլ եղել է և մնում է մեր ժողովրդի ուշադրության կենտրոնում: Մեծ գերդաստանի հարսերը պատրաստվում էին անկողինները պատրաստել քնելու համար, այդ պահին դրսից ոտնաձայն է լսվում, տան նահապետը տղաներից մեկին ասում է. «Դուրս եկ, տես ով է, գուցե օտար մարդ է, անհարմար է համարում ներս մտնել, ներս հրավիրիր, դրսում կմնա, կսառչի, կմահանա»:

Տղան դուրս է գալիս, տեսնում, իրոք, մի մարդ դռան շեմից ետ է դարձել, ընդ որում, ոտնահետքերից երևում է, որ հսկա տղամարդ է եղել: Նրա ոտնահետքերով գնում է, բայց չկա ու չկա: Գյուղից բավականաչափ հեռանում է, թեքվում, նորից գնում է, տեսնում՝ քարանձավի մեջ նստած է մի սպիտակահեր ծերունի, որի մորուքը հասնում է մինչև գոտկատեղ: Ծերունին սովորական մարդու նման չէ, ունի ահավոր տեսք:

- Ինչու ես եկել նստել այս սառնամանիքում, կմրսես, կհիվանդանաս: Հայրս ուղարկել է, որ քեզ տանեմ մեր տուն:

-Ես մարդ չեմ, ես մահն եմ, եկել եմ տնից մեկին հետս տանեմ: Գնա, հորդ ասա, ում է ուզում, որ տանեմ, -ասում է նա:

Տղան վերդառանում է տուն և պատմում լսածն ու տեսածը : Ընտանիքը բաղկացած է լինում յոթանասուն-ութսուն հոգուց: Ամենափոքր հարսը, որ, թեքված օրորոցին, երեխային կերակրում է, խախտելով նահապետական օրենքը, բարձրաձայն ասում է «Մահին ասա՝ մեր ընտանիքից ում որ ուզում ես, տար, բայց մեր սերությունը չտանես»:

Տղան վերադառնում է մահի մոտ և այդպես էլ ասում է: Մահը պատասխանում է.«Դե, որ դուք այդքան սիրով եք ապրում, ձեր տնից ոչ մեկին չեմ տանում, այդպես էլ սիրով ապրեցեք»:

Ամենուր հաղթում է մաքուր ու անաղարտ սերը, առանց որի ամուր ընտանիքներ լինել չեն կարող:Կնոջ հավատարմությանն է նվիրված <<Օրթնված կընեգյը>> հեքիաթը: Սյուժեի զարգացման հետ զարգանում են նաև հերոսները՝ ամուսիններ Մարդրուսը և Շարմաղը:

Տղան, մոր խորհրդով փախչելով դահիճ հորից, հանդիպում է Շարմաղին, ամուսնանում հետը: Բարդ իրավիճակների մեջ Շարմաղը չի դավաճանում օտար աշխատանքի մեկնած իր ամուսնուն: Տառապանքի ու փորձության մեջ ավելի է ջերմանում Շարմաղի սերը: Վերջինիս ազնվության ու խելքի շնորհիվ Մարդրուսը և ինքը իշխում են թագավորության վրա, վայելում իրենց սերը:

Փորձառու ուսուցիչը է ժողովուրդը, և նրա հորինած հեքիաթների մի մասը դարձել է հավերժության զուգորդ և ուղեկցում է սերունդներին որպես փորձ ու խորհուրդ: Երջանիկ է այն ընտանիքը, որի հարսը խելոք է, աշխատասեր, ընտանիքի անդամների միաբանությունն ապահովող, մեծի և փոքրի տեղն իմացող: Այս գաղափարների հյուսվածքն է «Պուճուր հարսը», հեքիաթը, որտեղ արցախահայությունը խտացրել է

ընտանեկան իր կենսափորձը և անցագիր տվել դեպի դարեր: Աղքատ ընտանիքից աղջիկը գալիս է հարուստ ընտանիք և այնպես է դրսևորում իրեն, որ երեք տարի հետո տան դեկը հանձնում են նրան, ում շնորհիվ էլ ընտանիքն ավելի է հարստանում: Իսկ ինչի մեջ է տան երջանկությունն ու ամրությունը: Դրան պատասխանում է հեքիաթի ավարտը հարսի շուրթերով.

Սորա ետը հինչը ասեք էն կանեմ:

Վըեր սեր ու միաբան

Մեզ էխնողը չի ինի,

Մունք վըեշ մին կործում ամալ չընքն:

Բազմաթիվ խաղիկկներում ժողովուրդ-դաստիարակը երիտասարդներին խորհուրդ է տալիս ստեղծելու ճշմարիտ, անկեղծ սիրո վրա հենվող ընտանիք, սրբությամբ պահել և պահպանելու ընտանեկան հարաբերությունները, քանի որ Արցախի ժողովրդի համար «Լավ տոնը-տըղ պահիլը Ղարաբաղում ադաթ ա»:

Արցախցու համար ընտանիքը սուրբ է, սերը անաղարտ ու մաքուր: Այն պղծել, կեղտոտել ոչ ոք իրավունք չունի: Նա ով խախտում է բարոյական մաքրության օրենքը, այլևս երջանիկ լինելու իրավունք չունի:

Արցախցին ավանդում է իր երիտասարդ զավակներին, որ ճշմարիտ երջանկությունը հարստության, ոսկու և փառքի մեջ չէ, այլ նվիրական, հավատարիմ սիրո մեջ է , բարության ու բարեգործության մեջ է:

Կյարունքը կյա, խըերավ կյա,

Ախպերավ կյա, հարավ կյա

Նըշան տվող էն տղան,

Վըսկեն պետք չի, սերավ կյա:

Փիլիսոփայական դաստիարակչական խոր իմաստ են պարունակում , այն խաղիկները որոնցում բանասաց ժողովուրդը քննադատում է մարդու աչքածակությունը, ազահությունը, ամբարտավանությունը, անբարիշտությունը և եզրակացնում, որ այդ ամենը մարդուն բառյական և մտավոր տհասության արդյունք է:

Մարդը միշտ աշկը ծակ ա,

Ամեն օր տըրութակ ա,

Մըռնելիս պըեն չի տանիլ,

Մարթը խելքավ հալա խակ ա:

Ուստի ժողովուրդ-դաստիարակը երիտասարդներին խորհուրդ է տալիս.

Օգիս բաղու կըտեռնա,

Պահիս քաղու կըտեռնա,

Փիս մարթին նհետ հաց մի օտել,

Վըեռչը աղու կըտեռնա:

Իմաստուն փիլիսոփա և մանկավարժ ժողովուրդը երիտասարդների խորհուրդ է տալիս ճիշտ կողմորոշվել արժեքային հարցերում, հաշվի առնել կյանքի փորձը, իմանա, որ այս անցավոր աշխարհում ամենից շատ գնահատվում է մարդկային խելքը:

Հազարամյակների ընթացքում մշակված դաստիարակության ժողովրդկան միջոցների և ձևերի այդ համակարգը բացառիկ դեր ու նշանակություն է ունեցել ամեն մի ժողովրդի համար՝ նրա ազգային դիմագիծը ձևավորելու իմաստով: Ուսումնասիրել ժողովրդի դաստիարակչական աշխատանքի դարավոր փորձը, գտնել դրա ռացիոնալ հատիկը կազմող առաջավոր գաղափարները և դրանցով հարստացնել մանկավարժության տեսությունն ու

պրակտիկան. սրանք են մանկավարժական գիտության կարևորագույն նպատակները: Այսօր հայ ազգային դպրոցում առաջ է քաշվում կրթության, ազգային ոգով և համամարդկային արժեքներով դաստիարակելու կարևորագույն խնդիրը: Հազիվ թե հարկ լինի ապացուցելու արցախահայության ժողովրդական մանկավարժության ուսումնասիրության կարևորությունը, նրա քաղաքական ու դաստիարակչական մեծ նշանակությունը ներկայիս և մանավանդ ապագա սերունդների համար:

Արցախյան բանահյուսության ինքնատիպ ու անգնահատելի գոհարներ՝ բազմաթիվ ասացվածքներ, առածներ, հեքիաթներ, երգիծական զրույցներ. առակներ և ժողովրդական հանճարի այլ ստեղծագործություններ իրենց բովանդակությամբ և ձևով, արտահայտած կրթական են դաստիարակչական խնդիրներով խիստ բազմազան են: Նրանցում արտացոլվում է մարդկային կերպարների, գործող անձերի բարոյական հատկանիշներն ու հատկությունները, ֆիզիկական ուժը, մարդասիրությունը, հնարամտությունը և այլ որակներ: Բնորոշ է, որ բարոյականության հասարակական ըմբռնումներն արցախյան բանահյուսության մեջ բխում են համամարդկային այնպիսի արժեքներից, ինչպիսիք են մարդասիրությունը, բարու արարչագործությունը, հայրենասիրությունը, ազնվությունը, աշխատասիրությունը, խաղաղասիրությունը և այլն: Ահա երկրամասի ժողովրդի բարոյական դավանանքի բազում արտահայտություններից միայն մեկ նմուշ, որը, ժամանակի ընթացքում բյուրեղանալով, դարձել է ողջ հայ ժողովրդի բարոյական հավատամքը՝ ուղղված դարերին, սերունդներին.

Ժառանգ թողէ,
Կամար կապէ,
Մին կիր կիրի,
Մին ծառ տնգէ,

Հավատդ էլ դայիմ փռնէ:

Հիրավի, բանաձևված այս պատգամներն ամփոփում են ներդաշնակ ու համերաշխ կյանքի ընդունակ մարդկության հողեղեն երջանկության, նրա բարձրագույն բարոյախոսության ողջ բովանդակությունը:

Գրականություն

1. Նալչաջյան Ա, Մկրտչյան Ս, Էթնիկական մանկավարժություն, Եր., 2003:
2. Լիսիցյան Ստ., Լեռնային Ղարաբաղի հայերը, ազգագրական ակնարկ, հայ ազգագրություն և բանահյուսություն, նյութեր և ուսումնասիրություններ, հ.12, Երևան, 1981:
3. Մելքոմյան Մ, Ղ.Աղայանի մանկավարժական ժառանգությունը և նրա այժմեականությունը, Եր., 1991:
4. Ա.Ավետիսյան, Գիտելիք աշխարհի գիտական պատկերը, Խորհրդային մանկավարժ, 1979:
5. Հարությունյան Վ. Դաստիարակչական գաղափարները ժողովրդական հեքիաթներում, Եր., 1959:
6. Գրիգորյան Մ. Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը, Երևան, 1971:
7. Գևորգյան Ս.Ա. Ազգային կրթության դերն ու նշանակությունը սովորողների հայեցի դաստիարակության գործընթացում. Երևան, 2002:
8. Ուշինսկի Կ.Դ., Մանկավարժական ընտիր երկեր, հ.2, Երևան, 1959:
9. Ղույումչյան Գ.Ե., Մանկավարժություն, 2-րդ գիրք, Երևան, 2005:

Տեղեկություններ հեղինակների մասին.

Էլլադա Բադրասարյան, Մանկավարժության և հոգեբանության ամբիոնի դոցենտ
e-mail: gayangayan683@mail.ru

Նողվածը տպագրության է երաշխավորել խմբագրական կոլեգիայի անդամ, մ.գ.դ. Գ.Ն.Հարությունյանը: